

ZESPÓŁ SZKÓŁ NR 5
SZKOŁA PODSTAWOWA NR 109 W KRAKOWIE

**Procedury reagowania w przypadku
wystąpienia wewnętrznych i zewnętrznych
zagrożeń fizycznych w szkole**

**Opracowano na podstawie: Bezpieczna Szkoła - dokument Departamentu
Wychowania i Kształcenia Integracyjnego MEN, sierpień 2017r.**

**Opracowane przez zespół: Joanna Arciszewska, Małgorzata Mazur, Beata Śliwa -
Węglarz**

Kraków, 14 listopad 2017r.

Spis treści:

Zagrożenia zewnętrzne	4
1. Wtargnięcie napastnika (terrorysty) do szkoły	4
2. W przypadku bezpośredniego kontaktu z napastnikami, którzy dążą do przejęcia kontroli nad szkołą:	5
3. Podłożenie ładunku wybuchowego	7
4. Podłożenie podejrzanego pakunku - podejrzaną paczkę to przesyłka z ładunkiem wybuchowym lub nieznaną substancją.	8
5. Wypadek skażenia chemicznego lub biologicznego szkoły	9
5.1 Sytuacja, gdy nastąpiło skażenie szkoły (szkoła otrzymuje informację o możliwym skażeniu substancją chemiczną /biologiczną - np. telefon o zamiarze ataku).	10
5.2 Sytuacja, gdy szkoła została skażona substancją chemiczną/biologiczną, a zagrożenie zostało wykryte natychmiast lub szybko po jego pojawieniu się.	11
5.3 Sytuacja, gdy szkoła została skażona substancją chemiczną/biologiczną, a zagrożenie zostało wykryte późno, np. gdy pojawiły się objawy reakcji na substancję lub/i ogniska zachorowań	12
Zagrożenia wewnętrzne	13
6. Agresywne zachowania ucznia w szkole	13
6.1 Agresja fizyczna	13
6.2 Agresja słowna	14
7. Procedura postępowania na wypadek znalezienia w szkole substancji psychoaktywnych	15
7.1 W przypadku znalezienia podejrzaną substancji odurzającej na terenie szkoły, należy	15
7.2 W przypadku podejrzenia ucznia o posiadanie środków odurzających należy	15
7.3 W przypadku rozpoznania stanu odurzenia ucznia alkoholem	16
7.4 W przypadku rozpoznania stanu odurzenia ucznia narkotykami	17
7.5 W przypadku rozpoznania stanu odurzenia ucznia „dopalaczami”	17
7.6 W przypadku odmowy współpracy przez rodziców	18
8. Kradzież lub wymuszenie przedmiotu znacznej wartości	18
9. Procedura postępowania na wypadek wystąpienia przypadków pedofilii w szkole	19
10. Procedura postępowania na wypadek wystąpienia przypadków rozpowszechniania pornografii w szkole przez ucznia	20
11. Procedura postępowania na wypadek wystąpienia przypadków prostytucji w szkole lub wśród uczniów	21

12. Procedura postępowania w sytuacji wystąpienia przypadków niepokojących zachowań seksualnych uczniów w szkole	22
13. Procedury postępowania w przypadku pobicia lub bójki	23
13.1 W przypadku jednorazowego incydentu (bez obrażeń)	23
13.2 W przypadku powtarzających się incydentów lub niosących poważne obrażenia	24
14. Procedura postępowania w przypadku stwierdzenia ucieczki ucznia z zajęć	24

Zagrożenia zewnętrzne

1. Wtargnięcie napastnika (terrorysty) do szkoły

1. Jeżeli nie miałeś szansy na ucieczkę, ukryj się, zamknij drzwi na klucz (zabarykaduj się) - szybkie zamknięcie drzwi może uniemożliwić napastnikowi wejście do pomieszczenia i zabicie kolejnych osób.
2. Wycisz i uspokój uczniów - wszelkie dźwięki wydostające się z sal lekcyjnych mogą spowodować próbę wejścia napastnika do pomieszczenia lub ostrzelanie sali lekcyjnej przez drzwi czy ścianę.

3. Zaopiekuj się uczniami którzy potrzebują pomocy - należy zwrócić szczególną uwagę na dzieci, które specyficznie reagują na stres i mogą mieć problemy z opanowaniem emocji.
4. Każ bezwzględnie wyciszyć, wyłączyć telefony - niespodziewane sygnały telefonów mogą zdradzić obecność osób wewnątrz zamkniętych pomieszczeń i zachęcić napastnika do wejścia.
5. Poinformuj policję wysyłając informację tekstową - SMS o zaistniałej sytuacji - w przypadku wtargnięcia napastnika do szkoły niezbędne jest natychmiastowe przekazanie informacji policji.
6. Zasłoń okno, zgaś światło - należy zaciemnić salę aby utrudnić obserwację osób zabarykadowanych w salach lekcyjnych przez osoby współpracujące z napastnikami, a znajdujące się na zewnątrz obiektu szkolnego.
7. Nie przemieszczaj się - przemieszczanie się może powodować dźwięki lub cień, który może zostać zauważony przez napastników.
8. Stań poniżej linii okien, zejźdź ze światła drzwi - przebywanie w świetle drzwi rzuca cień i może zostać zauważone przez napastników.
9. Zejźdź z linii strzału, połóż się na podłodze - z reguły napastnicy strzelają na wysokości około 1 do 1,5 m. Strzały z broni palnej bez problemu penetrują drzwi i mogą zabić osoby znajdujące się wewnątrz.
10. Jeżeli padną strzały, nie krzycz - napastnicy oddając na ślepo strzały przez zamknięte drzwi chcą sprowokować krzyki przerażonych osób i upewnić się czy w salach rzeczywiście nikogo nie ma.
11. Nie otwieraj nikomu drzwi - interweniujące oddziały policji w przypadku takiej konieczności same otworzą drzwi. Napastnicy mogą zmusić osoby funkcyjne do przekazania komunikatu, który ma spowodować otwarcie drzwi.
12. W przypadku wtargnięcia napastnika do pomieszczenia podejmij walkę, która może być ostatnią szansą na uratowanie życia - w sytuacji obecności aktywnego strzelca jego celem jest zabicie jak największej liczby ludzi. W takiej sytuacji podjęcie walki może dać jedyną szansę na uratowanie życia.

2. W przypadku bezpośredniego kontaktu z napastnikami, którzy dążą do przejęcia kontroli nad szkołą:

1. Wykonuj bezwzględnie polecenia napastnika - wszelkie próby oporu mogą być uznane przez napastników jako akt agresji i zakończyć się śmiercią zakładników.

2. Na żądanie terrorystów oddaj im przedmioty osobiste, np. telefon - wszelkie próby oszukania napastników mogą zakończyć się śmiercią osoby oszukującej.
3. Poinformuj, że nie możesz wykonać jakiegoś polecenia - w takim przypadku ewentualne niewykonanie polecenia napastników nie zostanie potraktowane jako próba oporu.
4. Nie patrz terrorystom w oczy, unikaj kontaktu wzrokowego - w takiej sytuacji patrzenie w oczy może zostać uznane za akt prowokacji i agresji.
5. Nigdy nie odwracaj się plecami do napastnika - odwracanie plecami może zostać uznane jako akt agresji czy lekceważenia, utrudnia także orientację w sytuacji.
6. Nie zwracaj na siebie uwagi - niezwracanie na siebie uwagi może zwiększyć szansę na uratowanie życia w przypadku, gdy zamachowcy zdecydują się zabić kogoś dla przykładu.
7. Nie lekceważ napastnika i nie bądź agresywny - brak szacunku i agresja mogą zostać ukarane przez zamachowców.
8. Nie oszukuj terrorysty - oszustwo może zostać potraktowane jako brak szacunku czy agresja i zostać ukarane.
9. Uspokój uczniów, zawsze zwracaj się do nich po imieniu - zwracanie się do uczniów po imieniu pozwala na ich spersonalizowanie, co może spowodować lepsze ich traktowanie przez zamachowców.
10. Poinformuj napastnika o uczniach ze schorzeniami - wiedza ta w konsekwencji obniży agresję ze strony zamachowców wobec dzieci, których zachowanie odstaje od reszty.
11. Pytaj zawsze o pozwolenie, np. gdy chcesz się zwrócić do uczniów - każda aktywność podjęta bez zgody zamachowców może zostać potraktowana jako akt oporu czy agresji i w konsekwencji ukarana.
12. Zawsze korzystaj z dobrej woli terrorysty - nigdy nie wiadomo, kiedy kolejny raz będziemy mogli napić się czy zjeść posiłek.
13. Nie uciekaj z miejsca zdarzenia, nie wykonuj gwałtownych ruchów – możesz zostać uznany za terrorystę - policja w trakcie operacji odbijania zakładników nie jest w stanie odróżnić napastników od ofiar.
14. Nie próbuj pomagać służbom ratowniczym, dyskutować z nimi - próba pomocy siłom bezpieczeństwa bez ich wyraźnej zgody czy prośby może zostać potraktowane jako akt agresji.

15. Połóż się na podłodze, trzymaj ręce z otwartymi dłońmi najlepiej na wysokości głowy - taka pozycja pozwala widzieć ewentualne niebezpieczne narzędzia będące w posiadaniu zamachowców, którzy wtopili się w szeregi zakładników.
16. Słuchaj poleceń i instrukcji grupy antyterrorystycznej, poddawaj się jej działaniom - postawa taka ułatwia działania policji, a także identyfikację zamachowców, którzy próbują się wtopić w szeregi napastników.
17. Nie trzymaj oczu w przypadku użycia gazów łzawiących - tarcie oczu tylko pogarsza skutki użycia gazu łzawiącego.
18. Pytaj o pozwolenie zaopiekowania się swoimi uczniami - wszelkie samowolne działania mogą zostać potraktowane jako akt agresji i mogą utrudnić akcję ratunkową.
19. Odpowiadaj na pytania funkcjonariuszy - policja zbiera kluczowe informacje mające się przyczynić do skutecznej akcji uwolnienia zakładników i identyfikacji zamachowców.
20. Bądź przygotowany na traktowanie ciebie jako potencjalnego terrorysty dopóki twoja tożsamość nie zostanie potwierdzona - w pierwszej fazie operacji odbijania zakładników policja nie jest w stanie odróżnić zakładników od napastników, którzy często próbują się wtapiać w tłum i uciec z miejsca ataku.
21. Po wydaniu polecenia wyjścia – opuść pomieszczenie jak najszybciej, oddal się we wskazanym kierunku - w przypadku interwencji sił bezpieczeństwa należy wykonać polecenia dokładnie tak, jak tego chcą siły interwencyjne.
22. Nie zatrzymuj się dla zabrania rzeczy osobistych, zawsze istnieje ryzyko wybuchu lub pożaru - najważniejsze jest uratowanie życia i zdrowia, a dopiero później ratowanie dóbr materialnych.

3.Podłożenie ładunku wybuchowego

1. Prowadząc rozmowę z osobą informującą o podłożeniu ładunku wybuchowego zapamiętaj jak największą ilość szczegółów - uzyskane informacje/szczegóły mogą być istotne dla policji dla identyfikacji sprawcy alarmu.
2. Zapisz natychmiast wszystkie uzyskane lub zapamiętane informacje - w przypadku stresującej sytuacji po pewnym czasie możesz mieć problemy z przypomnieniem sobie istotnych informacji.
3. Poinformuj niezwłocznie o otrzymaniu zgłoszenia dyrektora szkoły. Dyrektor może zarządzić ewakuację całości personelu szkoły.

4. Po usłyszeniu sygnału o ewakuacji: trzy dzwonki, rozpocznij ewakuację zgodnie z planem ewakuacji - ewakuacja musi być rozpoczęta niezwłocznie po ogłoszeniu odpowiedniego sygnału. Ma ona na celu ochronę personelu i uczniów przed skutkami ewentualnej eksplozji ładunku.
5. Nie używaj telefonu komórkowego w trakcie ewakuacji z budynku - eksplozja ładunku może zostać zainicjowana falami emitowanymi przez telefon komórkowy.
6. Sprawdź, jeżeli możesz, czy w klasie pozostały przedmioty, które nie należą do jej wyposażenia - stwierdzenie obecności nieznanego przedmiotu w klasie może przyspieszyć akcję policji i zminimalizować skutki ewentualnej eksplozji.
7. Bezwzględnie wykonuj polecenia osoby kierującej sytuacją kryzysową lub funkcjonariuszy służb - w trakcie uruchomienia procedury niezbędna jest dyscyplina i niezwłoczne wykonywanie wszystkich poleceń osoby kierującej sytuacją kryzysową.
8. W miejscu ewakuacji policz wszystkie dzieci i poinformuj dyrektora- szybkie sprawdzenie obecności wszystkich dzieci, ułatwi zakończenie ewakuacji całości personelu szkoły.
9. Poinformuj rodziców o miejscu odbioru dzieci i drodze dojazdu - informacja ta pozwoli rodzicom na sprawny odbiór dzieci i nie spowoduje blokowania dróg ewakuacyjnych.

4.Podłożenie podejrzanego pakunku - podejrzany pakunek to przesyłka z ładunkiem wybuchowym lub nieznaną substancją.

W przypadku podejrzenia jej otrzymania:

1. Odizoluj miejsce znajdowania się podejrzanego pakunku - należy założyć, że podejrzany pakunek jest ładunkiem wybuchowym, dopóki taka ewentualność nie zostanie wykluczona
2. Nie dotykaj, nie otwieraj i nie przesuwaj podejrzanego pakunku - w przypadku ładunku wybuchowego może on eksplodować w trakcie próby manipulowania
3. Okryj pakunek w przypadku stwierdzenia wydobywania się z niego innej substancji (tylko jeżeli czas na to pozwala) - okrycie pakunku w przypadku wycieku nieznannej substancji może ograniczyć rozprzestrzenianie się substancji
4. Poinformuj o stwierdzeniu pakunku dyrektora szkoły. Dyrektor może zarządzić ewakuację całości personelu szkoły.
5. Po usłyszeniu sygnału o ewakuacji rozpocznij ewakuację zgodnie z planem ewakuacji - ewakuacja musi być rozpoczęta niezwłocznie po ogłoszeniu odpowiedniego sygnału.

Ewakuacja ma na celu ochronę personelu i uczniów przed skutkami ewentualnej eksplozji ładunku.

6. Nie używaj telefonu komórkowego w trakcie ewakuacji z budynku - eksplozja ładunku może zostać zainicjowana falami emitowanymi przez telefon komórkowy
7. Bezwzględnie wykonuj polecenia osoby kierującej sytuacją kryzysową lub funkcjonariuszy służb - w trakcie uruchomienia procedury niezbędna jest dyscyplina i niezwłoczne wykonywanie wszystkich poleceń osoby kierującej sytuacją kryzysową
8. W miejscu ewakuacji policz wszystkie dzieci i poinformuj dyrektora - szybkie sprawdzenie obecności wszystkich dzieci, ułatwi zakończenie ewakuacji całości personelu szkoły.
9. Poinformuj rodziców o miejscu odbioru dzieci i drodze dojazdu - informacja ta pozwoli rodzicom na sprawny odbiór dzieci i nie spowoduje blokowania dróg ewakuacyjnych.

5. Wypadek skażenia chemicznego lub biologicznego szkoły

Przez zagrożenie chemiczne rozumiemy uwolnienie niebezpiecznych dla ludzi i środowiska pierwiastków chemicznych oraz ich związków, mieszanin lub roztworów występujących w środowisku lub powstałych w wyniku działalności człowieka.

Zagrożenie może wynikać także ze stosowania broni biologicznej (broń B, broń bakteriologiczna). W broni B ładunki bojowe są wypełnione mikroorganizmami chorobotwórczymi: bakteriami (wąglik, brucelozą etc.) wirusami (ospa, gorączki krwotocznej, zapalenia mózgu, wirusa HIV), toksynami (rycyna, toksyna otulinowa), grzybami lub pierwotniakami.

5.1 Sytuacja, gdy nastąpiło skażenie szkoły (szkoła otrzymuje informację o możliwym skażeniu substancją chemiczną /biologiczną - np. telefon o zamiarze ataku).

Należy wówczas:

1. Zaalarmować dyrektora szkoły, który alarmuje wszystkich przebywających na terenie szkoły, a osobom przebywającym na zewnątrz nakazuje ewakuację do budynku szkoły przemieszczając się pod wiatr oraz poprzecznie do kierunku wiatru.
2. Natychmiast po ogłoszeniu alarmu dyrektor lub upoważniona przez niego osoba informuje odpowiednie służby - policję, straż pożarną, pogotowie ratunkowe, kładąc szczególny nacisk na zawarcie w tym powiadomieniu informacji o charakterze potencjalnego ataku.
3. W budynku - szkole, zamknąć i uszczelnić okna, drzwi, otwory wentylacyjne. Wyłączyć wentylatory.
4. W miarę możliwości gromadzić podręczne środki ratownicze i odtrutki - maski pyłowe, gazę, watę, kwas octowy, sok cytrynowy, oliwę jadalną, wodę, wodę utlenioną, mydło, olej parafinowy, środki pobudzające krążenie, spirytus do zmywania skóry.
5. Przygotować wilgotne tampony do ochrony dróg oddechowych, na wypadek przeniknięcia środka biologicznego lub chemicznych do wnętrza pomieszczeń. Częsta zmiana tamponu lub nawilżanie go wodą zabezpiecza przed nadmiernym pochłanianiem substancji.
6. Powstrzymać się od picia, spożywania posiłków, palenia oraz prac wymagających dużego wysiłku.
7. Do chwili odwołania alarmu lub zarządzenia ewakuacji nie wolno opuszczać uszczelnionych pomieszczeń, przebywać w pobliżu okien i innych otworów wentylacyjnych.
8. Oczekiwać na pojawienie się odpowiednich służb i postępować zgodnie z otrzymanymi od nich wytycznymi.

5.2 Sytuacja, gdy szkoła została skażona substancją chemiczną/biologiczną, a zagrożenie zostało wykryte natychmiast lub szybko po jego pojawieniu się.

Należy wówczas:

1. Nie dotykać i nie wahać podejrzanych przedmiotów, nie sprzątać proszku, nie ścierać cieczy.
2. Aby zapobiec rozprzestrzenianiu się substancji, przykryć ją np. kocem.
3. Pozamykać okna oraz drzwi i wyłączyć klimatyzację, nie dopuścić do przeciągów.

4. Opuścić pomieszczenie, w którym wykryto/stwierdzono obecność podejrzaną substancji i nie wpuszczać do niego innych osób.
5. Powiadomić dyrektora szkoły.
6. Dyrektor alarmuje wszystkie osoby przebywające na terenie szkoły zarządzając ewakuację.
7. W tym przypadku po wyjściu z budynku do wyznaczonych rejonów ewakuacji opiekunowie grup udają się z uczniami do pobliskiego budynku marketu "Simply".
8. Natychmiast po ogłoszeniu ewakuacji dyrektor lub upoważniona przez niego osoba powiadamia odpowiednie służby - policję, straż pożarną, pogotowie ratunkowe kładąc szczególny nacisk na zawarcie w tym powiadomieniu informacji o charakterze potencjalnego zagrożenia.
9. Jeśli miał miejsce kontakt z substancją, należy: umyć dokładnie ręce wodą i mydłem, zdjąć ubranie, które miało kontakt z podejrzaną substancją i włożyć do plastikowego worka.
10. Po kontakcie z substancją nie wolno: jeść, pić, palić do czasu uzyskania zgody odpowiednich służb - policja, straż pożarna, wyspecjalizowana jednostka zwalczania skażeń i zakażeń.
11. W obiekcie – budynku, do którego nastąpiła ewakuacja zgłosić kierownikowi sklepu, że należy zamknąć i uszczelnić okna, drzwi, otwory wentylacyjne, wyłączyć klimatyzację.
12. Sporządzić listę osób, które miały kontakt z podejrzaną substancją albo znalazły się w odległości ok. 5 m od niej. Listę przekazać dyrektorowi, który przekazuje ją policji.
13. W miarę możliwości gromadzić podręczne środki ratownicze i odtrutki – maski pyłowe, gazę, watę, kwas octowy, sok cytrynowy, oliwę jadalną, wodę, wodę utlenioną, mydło, olej parafinowy, środki pobudzające krążenie, spirytus do zmywania skóry.
14. Przygotować wilgotne tampony do ochrony dróg oddechowych, na wypadek przeniknięcia środków biologicznego lub chemicznych do wnętrza pomieszczeń - częsta zmiana tamponu lub nawilżanie go wodą zabezpiecza przed nadmiernym pochłanianiem substancji.
15. Powstrzymać się od picia, spożywania posiłków, palenia oraz prac wymagających dużego wysiłku.
16. Oczekiwać na pojawienie się odpowiednich służb i postępować zgodnie z otrzymanymi od nich wytycznymi.

5.3 Sytuacja, gdy szkoła została skażona substancją chemiczną/biologiczną, a zagrożenie zostało wykryte późno, np. gdy pojawiły się objawy reakcji na substancję lub/i ogniska zachorowań

Należy wtedy:

1. Nie dotykać i nie wąchać podejrzanych przedmiotów, nie sprzątać proszku, nie ścierać cieczy.
2. Powiadomić dyrektora szkoły.
3. Przykryć substancję np. kocem, aby zapobiec jej rozprzestrzenianiu się.
4. Pozamykać okna oraz drzwi i wyłączyć wentylatory, nie dopuścić do przeciągów.
5. Opuścić pomieszczenie, w którym wykryto/stwierdzono obecność podejrzanej substancji i nie wpuszczać do niego innych osób
6. Dyrektor szkoły ogłasza alarm i wszystkich uczniów, nauczycieli oraz pracowników znajdujących się bezpośrednio poza budynkiem, a przebywających na terenie szkoły ewakuuje do wnętrza szkoły.
7. Natychmiast po ogłoszeniu alarmu dyrektor szkoły lub upoważniona przez niego osoba powiadamia odpowiednie służby - policję, straż pożarną, pogotowie ratunkowe, kładąc szczególny nacisk na zawarcie w tym powiadomieniu informacji o charakterze potencjalnego zagrożenia.
8. W szkole zamknąć i uszczelnić okna, drzwi, otwory wentylacyjne, wyłączyć klimatyzację a budynek szkoły wraz ze wszystkimi obecnymi wewnątrz osobami odizolować od bezpośredniego otoczenia przygotowując się do ewentualnej kwarantanny.
9. Oczekiwać na pojawienie się odpowiednich służb i postępować zgodnie z otrzymanymi od nich wytycznymi.

Zagrożenia wewnętrzne

6. Agresywne zachowania ucznia w szkole

6.1 Agresja fizyczna

1. Należy bezzwłocznie podjąć działania mające na celu powstrzymanie i wyeliminowanie tego zjawiska. Obowiązkiem każdego pracownika szkoły, który zaobserwował atak agresji fizycznej lub został o nim poinformowany jest przerwanie tego zachowania.

Pracownik szkoły powinien w sposób stanowczy i zdecydowany przekazać uczestnikom agresji, że nie wyraża zgody na takie zachowanie. Należy mówić dobitnie, głośno, stanowczo, używać krótkich komunikatów. Należy zadbać o uniemożliwienie dalszego kontaktu między uczniami.

2. W przypadku urazów, zgłaszanego przez uczniów bólu należy powiadomić pielęgniarkę szkolną. Rozpocząć równoległe procedurę wypadku dziecka w szkole.
3. Powiadomić dyrektora szkoły, w następnej kolejności pedagoga i wychowawcę/ów oraz rodziców (opiekunów prawnych) agresora i ofiary.
4. W przypadku zagrożenia życia (stan nieprzytomny) - pielęgniarka, dyrektor szkoły lub upoważniona przez niego osoba wzywa natychmiast karetkę pogotowia, nawet bez uzyskania zgody rodziców (opiekunów prawnych).
5. Opiekę nad uczniem podczas udzielania pomocy medycznej, ale bez możliwości udzielenia zgody na operację, sprawuje osoba wyznaczona przez dyrektora szkoły do momentu przyjazdu rodzica (opiekuna prawnego).
6. Decyzję o dalszym leczeniu dziecka podejmują rodzice (opiekunowie prawni) poszkodowanego.
7. Pedagog szkolny i wychowawcy klas przeprowadzają rozmowy z uczniami i rodzicami (opiekunami prawnymi) obydwu stron, z każdą ze stron osobno. Informują o procedurze szkolnej. Z rozmów sporządzają notatkę z podpisem rodzica (opiekuna prawnego).
8. Pedagog szkolny powinien udzielić wsparcia o charakterze terapeutycznym ofierze przemocy, wskazać, jak radzić sobie w kontaktach z innymi i gdzie może uzyskać pomoc psychologiczną.
9. W przypadku agresji fizycznej poczucia bezpieczeństwa i wsparcia wymagają również świadkowie ataku. Należy przeprowadzić rozmowę ze świadkami przemocy, wyjaśnić im pojęcie agresji, przypomnieć normy i zasady reagowania na przemoc, ustalić działania w podobnych przypadkach.
10. W przypadku wszczynania kolejnych ataków przez agresora, z widocznymi skutkami pobicia - szkoła kieruje sprawę na Policję.
11. Wobec agresora stosuje się konsekwencje przewidziane w statucie szkoły.

6.2 Agresja słowna

1. Należy bezzwłocznie podjąć działania mające na celu powstrzymanie i wyeliminowanie tego zjawiska.
2. Należy powiadomić wychowawcę klasy, pedagoga i dyrektora.
3. Wychowawca i pedagog przeprowadza rozmowę z uczniem mającą na celu wyjaśnienie okoliczności zdarzenia. Rozmowę z ofiarą i agresorem należy przeprowadzić osobno.
4. Wychowawca i pedagog informują sprawcę o konsekwencjach przewidzianych w statucie szkoły oraz ustalają wraz ze sprawcą formę zadośćuczynienia.
5. O zaistniałym zdarzeniu wychowawcy i pedagog informują rodziców/opiekunów prawnych uczestników zdarzenia.
6. Pedagog szkolny powinien udzielić wsparcia o charakterze terapeutycznym ofierze przemocy, wskazać, jak radzić sobie w kontaktach z innymi i gdzie może uzyskać pomoc psychologiczną.
7. W przypadku agresji słownej poczucia bezpieczeństwa i wsparcia wymagają również świadkowie ataku. Należy przeprowadzić rozmowę ze świadkami przemocy, wyjaśnić im pojęcie agresji, przypomnieć normy i zasady reagowania na przemoc, ustalić działania w podobnych przypadkach.
8. W poważnych przypadkach np. uzyskania informacji o popełnieniu przestępstwa ściganego z urzędu lub przestępstwa ściganego na wniosek poszkodowanego np. groźby słowne, dyrektor szkoły powiadamia Policję.
9. Wobec ucznia przejawiającego słowne zachowania agresywne stosuje się konsekwencje przewidziane w statucie szkoły.

7. Procedura postępowania na wypadek znalezienia w szkole substancji psychoaktywnych

7.1 W przypadku znalezienia podejrzanej substancji odurzającej na terenie szkoły, należy

1. Zachować szczególne środki ostrożności
2. Zabezpieczyć substancję przed dostępem do niej uczniów oraz ewentualnym jej zniszczeniem.
3. Powiadomić dyrektora szkoły, który powiadamia Policję.

4. Ustalić (jeżeli to możliwe), do kogo znaleziona substancja należy. Jeżeli ustalono, do kogo należy substancja uruchomić procedurę wobec ucznia podejrzanego o posiadanie środków odurzających.
5. Przekazać Policji zabezpieczoną substancję oraz informację o zaistniałej sytuacji.

7.2W przypadku podejrzenia ucznia o posiadanie środków odurzających należy

1. Odizolować ucznia od pozostałych uczniów w klasie.
2. Powiadomić dyrektora i pedagoga szkolnego.
3. Zażądać od ucznia w obecności innej osoby/pedagoga przekazania posiadanej substancji.
4. Zażądać od ucznia pokazania zawartości plecaka oraz zawartości kieszeni.
5. Dyrektor szkoły powiadamia Policję w przypadku:
  - 1) znalezienia u ucznia podejrzanego substancji;
  - 2) odmowy ze strony ucznia pokazania zawartości kieszeni i/lub plecaka.
6. Substancja znaleziona przy uczniu po zabezpieczeniu zostaje przekazana Policji.
7. Dyrektor lub wyznaczona przez niego osoba bezzwłocznie powiadamia rodziców/prawnych opiekunów ucznia.
8. Przeprowadzić z uczniem w obecności rodziców / opiekunów prawnych dziecka rozmowę o złamaniu obowiązującego prawa szkolnego i możliwych w świetle prawa konsekwencjach prawnych oraz konsekwencjach wynikających ze statutu szkoły. Sporządzić z rozmowy notatkę z podpisem rodzica.
9. Wyciągnąć konsekwencje zgodne ze statutem szkoły.
10. Podjąć wraz z rodzicami działania profilaktyczne w zakresie posiadania i rozprowadzania środków odurzających.

7.3 W przypadku rozpoznania stanu odurzenia ucznia alkoholem

1. Powiadomić dyrektora i pedagoga.
2. Odizolować ucznia od pozostałych uczniów w klasie, jeśli w szkole jest obecna pielęgniarka przekazać ucznia pod jej opiekę. Jeśli nie, przekazać pod opiekę pedagoga.
3. Powiadomić wychowawcę.
4. Powiadomić rodziców (prawnych opiekunów) ucznia, przekazać konieczność bezzwłocznego przybycia do szkoły.

5. Przeprowadzić z rodzicem (prawnym opiekunem) rozmowę wskazując argumenty dla zagrożenia zdrowia, wskazać instytucje mogące służyć pomocą w zaistniałej sytuacji. Poinformować o działaniach szkoły w przypadku powtórzenia się takiego zdarzenia.
6. Z przeprowadzonej rozmowy sporządzić notatkę potwierdzoną podpisem rodzica (prawnego opiekuna).
7. W przypadku wątpliwości rodzica, zaprzeczania rozpoznania odurzenia alkoholem dyrektor szkoły powiadamia Policję celem przebadania ucznia przez uprawniony do tego organ.
8. Jeśli przyjazd rodzica (opiekuna prawnego) jest niemożliwy, dyrektor szkoły powiadamia o zaistniałej sytuacji Policję.
9. W dalszej kolejności należy objąć ucznia działaniami profilaktycznymi i wychowawczymi, wyciągnąć konsekwencje zgodne ze statutem szkoły.
10. Należy udzielić wsparcia również rodzicom/opiekunom prawnym ucznia.
11. W przypadku powtórzenia się zdarzenia powiadomić właściwe instytucje zajmujące się zdrowiem i przejawami demoralizacji.

7.4 W przypadku rozpoznania stanu odurzenia ucznia narkotykami

1. W momencie rozpoznania odizolować ucznia od pozostałych uczniów w klasie.
2. Przekazać ucznia pod opiekę pielęgniarki/pedagoga szkolnego.
3. Poinformować dyrektora szkoły o zaistniałej sytuacji.
4. Przekazać uzyskaną informację wychowawcy klasy.
5. Powiadomić rodziców/prawnych opiekunów ucznia.
6. Jeśli uczeń zachowuje się agresywnie, dyrektor szkoły lub upoważniona przez niego osoba powiadamia Pogotowie Ratunkowe i Policję.
7. Jeśli uczeń źle się czuje, dyrektor szkoły lub upoważniona przez niego osoba powiadamia Pogotowie Ratunkowe. W przypadku odmowy przyjazdu pogotowia powiadamiający zapisuje datę i godzinę powiadomienia. Dane te przekazuje rodzicowi (prawnemu opiekunowi) odbierającemu dziecko ze szkoły.
8. Z rodzicem (prawnym opiekunem) przeprowadza się rozmowę wskazując argumenty dla zagrożenia zdrowia oraz instytucje mogące służyć pomocą w zaistniałej sytuacji. Informuje się o obowiązującej w szkole procedurze.
9. Z przeprowadzonej rozmowy sporządzić notatkę potwierdzoną podpisem rodzica (prawnego opiekuna).
10. Zobowiązać rodziców do pomocy dziecku w odstąpieniu odurzania się.

11. Opracować i wdrożyć działania profilaktyczne i wychowawcze w pracy z dzieckiem. Monitorować efekty.
12. W przypadku braku poprawy lub powtórzenia się zdarzenia powiadomić właściwe instytucje zajmujące się zdrowiem i przejawami demoralizacji.

7.5 W przypadku rozpoznania stanu odurzenia ucznia „dopalaczami”

1. W momencie rozpoznania odizolować ucznia od pozostałych uczniów w klasie.
2. Przekazać ucznia pod opiekę pielęgniarki/pedagoga szkolnego.
3. Poinformować dyrektora szkoły o zaistniałej sytuacji.
4. Przekazać uzyskaną informację wychowawcy klasy.
5. Powiadomić rodziców/prawnych opiekunów ucznia.
6. Dyrektor szkoły lub upoważniona przez niego osoba powiadamia Pogotowie Ratunkowe. W przypadku odmowy przyjazdu pogotowia powiadamiający zapisuje datę i godzinę powiadomienia. Dane te przekazuje rodzicowi (prawnemu opiekunowi) odbierającemu dziecko ze szkoły.
7. Jeśli uczeń zachowuje się agresywnie, dyrektor szkoły lub upoważniona przez niego osoba powiadamia Pogotowie Ratunkowe i Policję.
8. Z rodzicem (prawnym opiekunem) przeprowadza się rozmowę wskazując argumenty dla zagrożenia zdrowia oraz instytucje mogące służyć pomocą w zaistniałej sytuacji. Informuje się o obowiązującej w szkole procedurze.
9. Z przeprowadzonej rozmowy sporządzić notatkę potwierdzoną podpisem rodzica (prawnego opiekuna).
10. Zobowiązać rodziców do pomocy dziecku w odstąpieniu odurzania się.
11. Opracować i wdrożyć działania profilaktyczne i wychowawcze w pracy z dzieckiem. Monitorować efekty.
12. W przypadku braku poprawy lub powtórzenia się zdarzenia powiadomić właściwe instytucje zajmujące się zdrowiem i przejawami demoralizacji.

7.6 W przypadku odmowy współpracy przez rodziców

1. Szkoła pisemnie powiadamia o zaistniałej sytuacji Sąd Rodzinny lub Policję.
2. Szkoła współpracuje z instytucjami w zakresie pomocy i wsparcia ucznia.
3. Szkoła udziela informacji i przekazuje dotychczasowe sposoby postępowania z uczniem.
4. Szkoła współpracuje z placówką wychowawczą, w której umieszczono ucznia.

8. Kradzież lub wymuszenie przedmiotu znacznej wartości

1. Działania mające na celu powstrzymanie i niwelowanie tego zjawiska winny zostać podjęte bezzwłocznie.
2. Osoba, która wykryła kradzież, winna bezzwłocznie powiadomić dyrektora szkoły.
3. Należy przekazać sprawcę czynu (o ile jest znany i przebywa na terenie szkoły) pod opiekę pedagoga szkolnego lub dyrektora szkoły.
4. Należy zażądać, aby uczeń przekazał skradzioną rzecz, pokazał zawartość torby szkolnej oraz kieszeni we własnej odzieży oraz przekazał inne przedmioty budzące podejrzenie co do ich związku z poszukiwaną rzeczą - w obecności innej osoby, np. wychowawcy klasy, pedagoga szkolnego, dyrektora lub innego pracownika szkoły (należy pamiętać, że pracownik szkoły nie ma prawa samodzielnie wykonać czynności przeszukania odzieży ani teczki ucznia. Może to zrobić tylko Policja).
5. Należy zabezpieczyć dowody przestępstwa tj. przedmioty pochodzące z kradzieży lub wymuszenia i przekazać je Policji.
6. We współpracy z pedagogiem szkolnym należy ustalić okoliczności czynu i ewentualnych świadków zdarzenia.
7. Dyrektor szkoły winien wezwać rodziców (opiekunów prawnych) sprawcy i przeprowadzić rozmowy z uczniem w ich obecności. Poinformować o konsekwencjach określonych w statucie. Należy sporządzić notatkę z tej rozmowy podpisaną przez rodziców.
8. Jeżeli sprawca nie wykazuje woli naprawy czynu i odmawia zadośćuczynienia należy powiadomić Policję.
9. Sprawca winien dokonać zadośćuczynienia poszkodowanemu w kradzieży czyli zwrócić zabrane rzeczy w nienaruszonym stanie lub w przypadku uszkodzenia zwrócić poszkodowanemu ich wartość.

9. Procedura postępowania na wypadek wystąpienia przypadków pedofilii w szkole

Należy bezzwłocznie podjąć działania mające na celu powstrzymanie tego zjawiska.

1. W pierwszym kroku po stwierdzeniu zagrożenia należy powiadomić dyrektora oraz pedagoga szkolnego
2. W przypadku potwierdzenia informacji o pojawianiu się osób obcych, zaczepiających uczniów, należy bezzwłocznie powiadomić najbliższą placówkę Policji.

3. Następnie dyrektor szkoły winien przekazać pracownikom szkoły informację o stwierdzonym zagrożeniu.
4. Wychowawcy klas oraz pedagodowie szkolni winni podjąć działania profilaktyczne wśród uczniów w celu wskazania potencjalnego zagrożenia oraz wskazania możliwych form przekazania informacji o osobach, które mogą stwarzać zagrożenie
5. W przypadku stwierdzenia, że uczeń był molestowany, bezzwłocznie powinni zostać powiadomieni i wezwani do szkoły rodzice (prawni opiekunowie ucznia) oraz Policja w celu przeprowadzenia czynności sprawdzających, które umożliwią ustalenie sprawy molestowania.
6. Wychowawca lub pedagog szkolny przeprowadza indywidualną rozmowę z uczniem (w obecności rodziców (prawnych opiekunów), ustala przyczyny i okoliczności zdarzenia. sporządza notatkę z podpisem rodzica (opiekuna prawnego).
7. Dyrektor szkoły w porozumieniu z rodzicami (prawnymi opiekunami) ustali działania z udziałem psychologa dziecięcego lub pedagoga w celu zapewnienia opieki nad uczennicą/ucznem.

10. Procedura postępowania na wypadek wystąpienia przypadków rozpowszechniania pornografii w szkole przez ucznia

1. W przypadku powzięcia przez nauczyciela/rodzica lub inną osobę informacji o rozpowszechnianiu przez ucznia pornografii w Internecie, w szkole należy bezzwłocznie powiadomić dyrektora szkoły.
2. Należy zabezpieczyć dowody ze strony internetowej lub telefon komórkowy, którego użyto do rozpowszechniania pornografii.
3. W przypadku, gdy uczeń przekazuje informację o osobach, które pokazywały materiały pornograficzne, konieczne jest zapewnienie anonimowości w celu uniknięcia ewentualnych konsekwencji, które mogą być związane z przemocą skierowaną wobec tego ucznia przez sprawców zdarzenia.
4. Dyrektor szkoły winien przekazać informację o stwierdzonym zagrożeniu pracownikom szkoły.
5. Wychowawca klasy i pedagog szkolny winien podjąć działania profilaktyczne wśród uczniów w celu wskazania zagrożeń, jakie niesie za sobą upublicznianie materiałów o charakterze pornograficznym oraz wskazania możliwych konsekwencji tego typu działań

6. Dyrektor winien wezwać do szkoły rodziców (prawnych opiekunów ucznia), który rozpowszechniał materiały pornograficzne.
7. Wychowawca lub pedagog szkolny winien przeprowadzić rozmowę ze sprawcą oraz rodzicami/prawnymi opiekunami ucznia sprawcy na temat zdarzenia. Poinformować o procedurze szkolnej oraz konsekwencjach określonych w statucie szkoły. Z rozmowy sporządza się notatkę z podpisem rodzica (opiekuna prawnego).
8. W razie braku chęci poprawy ze strony sprawcy lub w przypadku powtórzenia się procederu dyrektor szkoły powiadamia Sąd Rodzinny lub Policję.
9. W przypadku uzyskania informacji o popełnieniu przez ucznia, który ukończył 17 lat, przestępstwa ściganego z urzędu lub jego udziału w działalności grup przestępczych, zgodnie z art. 304 § 2 kodeksu karnego, dyrektor szkoły jako przedstawiciel instytucji jest obowiązany niezwłocznie zawiadomić o tym prokuratora lub Policję.

11. Procedura postępowania na wypadek wystąpienia przypadków prostytucji w szkole lub wśród uczniów

1. W przypadku otrzymania informacji o sytuacji, w której uczeń był świadkiem czynności mogących mieć znamiona prostytucji, nauczyciel/pracownik przyjmujący zawiadomienie powinien powiadomić o zaistniałym wydarzeniu dyrektora szkoły.
2. W przypadku uzyskania informacji, że uczeń, który nie ukończył 18 lat, uprawia nierząd, bądź przejawia inne zachowania świadczące o demoralizacji, nauczyciel powiadamia wychowawcę klasy, który powinien wezwać do szkoły rodziców (prawnych opiekunów) ucznia.
3. Wychowawca winien przeprowadzić rozmowę z rodzicami oraz z uczniem, w ich obecności. W przypadku potwierdzenia informacji, zobowiązuje ucznia do zaniechania negatywnego postępowania, rodziców zaś bezwzględnie do szczególnego nadzoru nad dzieckiem. W toku interwencji profilaktycznej można zaproponować rodzicom skierowanie dziecka do specjalistycznej placówki i udział dziecka w programie terapeutycznym. Z rozmowy sporządza się notatkę z podpisem rodzica (opiekuna prawnego).
4. Jeżeli rodzice (opiekunowie prawni) ucznia odmawiają współpracy lub nie stawiają się do szkoły, a nadal z wiarygodnych źródeł napływają informacje o przejawach demoralizacji ich dziecka, dyrektor szkoły winien pisemnie powiadomić o zaistniałej sytuacji Sąd Rodzinny lub Policję.

5. W sytuacji, gdy szkoła wykorzystywała wszystkie dostępne jej środki oddziaływań wychowawczych (rozmowa z rodzicami/prawnymi opiekunami ucznia), ostrzeżenia ucznia, spotkania z pedagogiem, a ich zastosowanie nie przynosi oczekiwanych rezultatów, dyrektor szkoły winien powiadomić Sąd Rodzinny lub Policję.
6. Dyrektor szkoły w porozumieniu z rodzicami (prawnymi opiekunami) ustala konieczność podjęcia działań z udziałem psychologa w celu zapewnienia opieki nad uczniem/uczennicą, którzy świadomie lub nie dopuszczali się czynności, które mogłyby być uznane za prostytuowanie się. W tym celu przekazuje informacje, w której poradni/instytucji jest możliwość kontaktu z psychologiem.

12. Procedura postępowania w sytuacji wystąpienia przypadków niepokojących zachowań seksualnych uczniów w szkole

1. Nauczyciel lub inny pracownik szkoły powinien powiadomić wychowawcę klasy i/lub pedagoga/psychologa szkolnego o przypadkach niepokojących zachowań seksualnych uczniów w szkole, a jeżeli jest ich świadkiem, żąda od ucznia zaprzestania czynności i podejmuje z nim rozmowę wychowawczą.
2. W przypadku, gdy uczeń przekazuje nauczycielowi informację o niepokojących zachowaniach seksualnych, konieczne jest zapewnienie anonimowości w celu uniknięcia ewentualnych konsekwencji, które mogą być związane z przemocą skierowaną wobec tego ucznia przez uczniów, którzy brali czynny udział w tego typu zachowaniach
3. Wychowawca i pedagog przeprowadza rozmowę z uczniem oraz informuje o zaistniałym zdarzeniu rodziców ucznia.
4. Jeżeli przeprowadzenie rozmowy z uczniem nie jest wystarczające dla zmiany jego zachowań, wychowawca, pedagog szkolny przekazuje rodzicom informację o zachowaniu ich dziecka, zobowiązując ich jednocześnie do szczególnego nadzoru nad nim.
5. Wychowawca może wezwać rodziców/opiekunów prawnych ucznia do szkoły i przeprowadzić rozmowę z uczniem w ich obecności oraz ustalić z nimi dalsze wspólne postępowanie z dzieckiem. Z rozmowy sporządza się notatkę z podpisem rodzica (opiekuna prawnego).
6. W sytuacji kiedy rodzice odmawiają współpracy lub nie reagują na wezwanie do pojawienia się w szkole, gdy szkoła wykorzysta dostępne jej metody oddziaływań wychowawczych i nie przynoszą one spodziewanych efektów, a zachowanie ucznia

wskazuje na znaczny stopień demoralizacji (np. uprawianie nierządu), dyrektor szkoły pisemnie powiadamia o zaistniałej sytuacji Sąd Rejonowy Wydział Rodzinny i Nieletnich lub Policję.

7. Gdy zachowanie ucznia może świadczyć o popełnieniu przez niego przestępstwa (np. gwałtu), pedagog szkolny w porozumieniu z dyrektorem szkoły po uprzednim powiadomieniu o zajściu rodziców (opiekunów prawnych) ucznia, zawiadamia najbliższą jednostkę Policji, która dalej postępuje zgodnie ze swoimi procedurami. Pedagog całe zdarzenie dokumentuje, sporządzając możliwie dokładną notatkę.
8. W przypadku uzyskania informacji o popełnieniu przez ucznia, który ukończył 17 lat, przestępstwa ściganego z urzędu lub jego udziału w działalności grup przestępczych, zgodnie z art. 304 § 2 kodeksu karnego, dyrektor szkoły jako przedstawiciel instytucji jest obowiązany niezwłocznie zawiadomić o tym prokuratora lub Policję.

13. Procedury postępowania w przypadku pobicia lub bójki

13.1 W przypadku jednorazowego incydentu (bez obrażeń)

1. Nauczyciel będący świadkiem zdarzenia lub po uzyskaniu informacji o nim zapewnia uczestnikom konfliktu w razie konieczności opiekę medyczną. Następnie informuje o zdarzeniu wychowawcę lub pedagoga szkolnego.
2. Wychowawca powiadamia rodziców obu stron (poszkodowanego i sprawcy) o zaistniałej sytuacji i organizuje spotkanie w szkole. Wychowawca ustala termin spotkania z poszkodowanym, sprawcą oraz rodzicami uczniów.
3. Pedagog wspólnie z wychowawcą prowadzi rozmowę z rodzicami i uczniami - osobno sprawca i poszkodowany, w celu wyjaśnienia przyczyn i przebiegu sytuacji oraz ustalenia formy konsekwencji czynu oraz formy zadośćuczynienia.
4. Z rozmowy sporządza się notatkę z podpisem rodzica (opiekuna prawnego) w dzienniku klasowym (kontakty z rodzicami).
5. W uzasadnionych przypadkach dyrekcja szkoły wraz z pedagogiem i wychowawcą, po uprzednim zawiadomieniu o tym fakcie rodziców uczniów, podejmuje decyzję o zawiadomieniu Policji.
6. W stosunku do ucznia sprawcy zajścia zastosowane zostają konsekwencje określone w statucie szkoły.

13.2 W przypadku powtarzających się incydentów lub niosących poważne obrażenia

1. W przypadku ucznia przejawiającego poważne problemy emocjonalne, które manifestują się częstymi zachowaniami agresywnymi (agresja słowna, psychiczna, fizyczna) szkoła zobowiązuje rodziców (opiekunów prawnych) do zgłoszenia się z dzieckiem do placówek specjalistycznych, poradni psychologiczno - pedagogicznych celem poprawy funkcjonowania społecznego ucznia.
2. W szkole opracowuje się i wdraża działania profilaktyczne i wychowawcze w pracy z dzieckiem. Monitoruje efekty.
3. W przypadku braku poprawy lub powtórzenia się zdarzenia dyrektor szkoły powiadamia właściwe instytucje zajmujące się zdrowiem i przejawami demoralizacji.
4. W celu ustalenia ostatecznej wersji wydarzeń można wykorzystać istniejące zapisy monitoringu szkolnego.

14. Procedura postępowania w przypadku stwierdzenia ucieczki ucznia z zajęć

1. Każdy nauczyciel prowadzący zajęcia lekcyjne jest zobowiązany do sprawdzenia listy obecności uczniów i dokonania wpisu do dziennika lekcyjnego na początku zajęć.
2. W przypadku stwierdzenia różnicy w stosunku do poprzedniej lekcji należy podjąć próbę ustalenia stanu faktycznego (zapytać uczniów, sprawdzić zgodnie z procedurą zwalniania uczniów z zajęć).
3. Przy braku informacji oraz gdy jest podejrzenie o ucieczkę z zajęć, nauczyciel zobowiązany jest bezzwłocznie powiadomić o tym fakcie rodziców ucznia, dyrektora i wychowawcę klasy.
4. Wychowawca, pedagog lub wskazana przez dyrektora osoba:
  - 1) zdobywa dodatkowe informacje mogące wyjaśnić miejsce pobytu ucznia czy sposób opuszczenia szkoły;
  - 2) przekazuje informację o nieobecności dziecka rodzicom telefonicznie i robi adnotację o tym fakcie w dzienniku zajęć w rubryce „Kontakty z rodzicami”.
5. Wychowawca klasy zobowiązany jest do wyjaśnienia zaistniałej sytuacji w tym samym dniu – należy potwierdzić obecność dziecka pod opieką rodziców.
6. Ucieczki z zajęć lekcyjnych nie są traktowane jak zwolnienia i nie można ich usprawiedliwić. Mają także odzwierciedlenie w kryteriach oceny zachowania ucznia, zgodnie ze statutem szkoły.